

SUÇA YÖNLENDİRİLEN VE YÖNLENDİRİLMEYEN ÇOCUKLARIN AİLE İLİŞKİLERİ İLE SALDIRGANLIK DAVRANIŞLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

M. Yüksel ERDOĞDU*

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın temel amacı, suça yönlendirilmiş ve yönlendirilmemiş çocukların aile ilişkileri ile saldırganlık davranışlarının karşılaştırılmasıdır. Bu temel amaç çerçevesinde suça yönlendirilmiş çocuklarla suça yönlendirilmemiş çocukların aile ilişkileri ile saldırganlık davranışları karşılaştırılarak çocuğu suça iten nedenler ortaya konulmuştur. **Yöntem:** Araştırmanın evreni Diyarbakır ilindeki 12-16 yaş çocuklarıdır. Araştırmada Diyarbakır 75.Yıl Sosyal Hizmetler Gençlik Merkezine gelen suça yönlendirilmiş 12-16 yaş 50 çocuk ile, suça yönlendirilmemiş 12-16 yaş arasındaki 50 çocuk olmak üzere toplam 100 çocuk bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada çocukların saldırganlık davranışlarını ve Aile İlişkilerini ortaya koymak için Saldırganlık Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. **Sonuçlar:** Suça yönlendirilmiş çocuklarla, suça yönlendirilmemiş çocukların saldırganlık ve aile ilişkileri açısından gruplara göre anlamlı farklılıklar vardır. Suça yönlendirilmiş çocuklar, suça yönlendirilmemiş çocuklara göre saldırganlık ölçeğinden daha yüksek puanlar almışlardır. Suça yönlendirilmiş çocukların, suça yönlendirilmemiş çocuklara göre aile ilişkileri daha sağlıklıdır. **Tartışma:** Çocukları suça iten nedenler sağlıklı olarak ortaya konulmadığı sürece bu çocukları topluma kazandırma ve sağlıklı bir kişilik gelişimlerini sağlamada yapılacak çalışmalar amacına ulaşamaz. Araştırma bulgularına genel olarak bakıldığında suça yönlendirilmiş çocukların, suça yönlendirilmemiş çocuklara göre daha saldırgan davranışlara eğilimlidir ve aile ilişkileri daha sağlıklıdır.

Anahtar sözcükler: Suç, saldırganlık, aile ilişkileri.

SUMMARY: COMPARISON OF THE FAMILY RELATIONSHIPS AND AGGRESSIVE BEHAVIORS OF CHILDREN ENCOURAGED FOR CRIME AND CHILDREN WITHOUT SUCH A HISTORY.

Objective: The primary objective of this research was to compare the family relationships and aggressive behaviors of children who have been encouraged for crime with children without such a history. In the frame of this primary aim, reasons leading children to commit a crime were determined. **Method:** The sample of the study consisted of children between ages 12-16 who live in Diyarbakır. The sample consisted of 100 children who were attending Diyarbakır 75th Year Social Services Youth Center; 50 of them had committed or were involved in a crime and the other 50 were not involved in such an event. 'Aggression Scale' and 'Family Evaluation Scale' were used in order to assess the aggressive behaviors and familial relationships of children in the study. **Results:** There was a significant difference in terms of aggressive behaviors and family relationships between children who have committed or were involved in a crime and those who have not. Those who have committed a crime scored higher on the 'Aggression Scale' compared to the other group and they also had more troublesome family relationships compared to the others. **Discussion:** Unless the reasons leading children to crime are revealed in a professional manner, the practices aiming to reunite these children back to the society and provide a healthy personality development can not be successful.

Key words: Crime, aggression, family relationships.

GİRİŞ

Suç, tarihin ilk çağlarından itibaren yüzyıllar boyunca toplumların korku ile karışık ilgilerini yönelttikleri, toplumsal bir sorun olarak algılanmıştır. Suç, evrensel bir olgu olarak kabul edilir, tarihin en eski devirlerinden beri vardır ve toplumlar var olduğu sürece devam edecektir.

Suç, biyoloji, psikiyatri, din, hukuk ve sosyoloji gibi birçok farklı disiplin tarafından tanımlanmaktadır. Suç olgusunun birden fazla disiplin tarafından bir inceleme konusu olarak ele alınması,

*Psk. Dr., Dicle Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Diyarbakır

suçlulukla ilgili çok sayıda yaklaşım biçiminin oluşmasına neden olmuştur.

Suçluluk olgusunu araştıran uzmanların bir bölümü, kalıtsal, biyolojik ve fizyolojik nedenler üzerinde dururken, bir bölümü de duygusal, toplumsal ve yakın çevresel faktörlere ağırlık vermektedirler (Yavuzer 1994).

Suç gibi sosyal problemler, büyük ölçüde toplumsal yapı ile ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte sosyal problemlerin niteliği ve yoğunluk düzeyi toplumsal yapılara göre farklılık göstermektedir. Örneğin gelişmiş batı

ülkeleri ile Türkiye'deki suç olgusu hem niteliksel hem de nicelik olarak farklılaşmaktadır. Bu farklılık ülkeler arasında olduğu gibi, bölgeler arasında da vardır. İşsizlik, yoksulluk, aile kurumundaki değişimler, sağlık, siyasal, dinsel vb. (Kızmaz 2002).

Suç ile ilgili araştırmalara bir bütün olarak bakıldığında, üzerinde önemle durulan farklı iki konu olduğu görülür. Birincisi suçu önlemeye yönelik tedbir ve erken tanı çabaları, ikincisi suçun ortaya çıkışındaki ilk belirtilerin çocuklukta görüldüğü düşüncesiyle, çocuk suçluluğu araştırmalarıdır (Hancı 1999).

Çocuk suçluluğunun nedenleri ile ilgili yaklaşımlar genel olarak 3 grupta toplanır; biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar. Biyolojik yaklaşımlar yasaları ihlal eden çocukların suç nedenlerini, kalıtsal özelliklerle ilişkilendirirken, psikolojik yaklaşımlar temelde sapmış bireyin psikolojik patolojisi ile, sosyolojik teoriler ise sosyal yapı ile açıklamaya çalışırlar (Gibbons 1970, Gençtan 1999).

Biyolojik teoriye göre ise suçu oluşturan bir çok neden bulunmaktadır. Coğrafi faktörler (iklim, doğal kaynaklar, yerleşimler) saldırganlık ve suç davranışı üzerinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda iklim, bireylerin suç işleme davranışlarını ve biçimlerini etkilemektedir. Bunun dışında bir çok bilim adamı beden yapısındaki farklılığın bireyin saldırgan davranışlar sergilemesine ve suç işleme davranışlarına neden olduğunu belirtmektedirler. Genetik teoriye göre, iç salgı bezlerindeki anormalliklerin insan davranışlarında kişilik bozukluklarına neden olduğu, kişilik oluşumunda çevre ve eğitimin etkileri ile bireylerin suç işledikleri ileri sürülmektedir. Ayrıca yanlış beslenmenin de (çocuklar ve gençlerin günlük besinlerde çokça bulunan fosfat ile fazla beslenmesi) davranış bozukluğuna ve sonunda suçluluğa götürdüğü belirtilmektedir. Etoloji alanında çalışan bilim adamlarına göre de erkeklik hormonu olan androjen ile suç ve saldırganlık davranışları arasında ilişkiler bulunmaktadır (Erol 2005).

Çocuk suçluluğu ile ilgili çoğu araştırmacıların ortak değerlendirmeleri; suç işleyen çocukların daha çok suça itilmiş çocuk olarak kabul edilmesidir (Zulliger 2000, İçli 1992, 2004).

Yukarıda ifade edildiği gibi çocuğu suça yönelten

bir çok neden belirtmekle birlikte, bu çalışma da çocuğu suça iten nedenler "aile" açısından incelenmiştir.

Aile, ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi, çocuğun ilk sosyal deneyimlerini oluşturması ve kişiliğinin gelişimi açısından özel bir yere sahiptir. Çocuk içinde büyüdüğü ailenin sosyal yapısından etkilenir. Ailenin birlik içinde veya dağınık olması ya da anne-babadan birisinin ölümü çocuğun duygusal gelişimini olumsuz yönde etkiler. Bununla birlikte ebeveynin çocuğa yönelik demokratik ya da otoriter tavırları, tutumları, ona değer verip vermemesi, ergenlik çağında ona yardımcı olup olmaması çocuğun kişilik ve duygusal gelişiminde son derece önemli rol oynamaktadır (Ohlin 1958, Arriaga 1999).

Aile yapısının bozuk olması çocuğun suça yönelmesindeki nedenlerden biridir. Yıkılmış ya da parçalanmış aile yapısı, şiddetli geçimsizlik, ailede suçlu bireylerin bulunması bunların yanı sıra ailede ki madde bağımlılığı ve ekonomik faktörler de çocuğu suça yöneltebilmektedir. Çünkü suçluluk öğrenilen bir davranıştır. Anne-baba yoksunluğu veya düzensiz anne-baba çocuk ilişkisi de çocuğun suç işleme davranışlarına neden olabilmektedir.

Bebeklikte özellikle anne bakımından yoksun çocuklarda hem fiziksel hem de ruhsal gelişim geriliği görülür. Çocuklar anne sevgisini ve ilgisini kaybetmemek için uslu durmayı, annenin istediği gibi davranmayı öğrenirler. Yani toplumsal davranışların öğrenilmesinin temelinde anneye duyulan sevgi ve bağlanma vardır. Bu sevgi ve bağlanma gelişmemişse çocuk toplumsal davranışları da öğrenemez. Başlangıçta anneye bağımlı olan çocuk, daha sonra özellikle de kişilik gelişimi için koruyucu ve gözetici bir babaya muhtaçtır. Baba, otorite ve toplumsal değerlerin temsilcisidir. Baba yokluğu, otorite boşluğu veya model alınabilecek ebeveyn eksikliği, çocuğun gelişiminde olumsuz etkiler meydana getirebilmektedir.

Aile, toplum içindeki öneminden dolayı, her toplumda sürekli analiz edilen ve önemli veriler elde edilmeye çalışılan bir kurum olmuştur. Aile, toplumu, üyeleri kanalıyla etkileyip şekillendirmektedir. İnsanların üzerinde ortaklıkla anlaştıkları bir konu vardır ki; bu da çocukların toplumun geleceği olduğu gerçeğidir. Çocuğun gelişimi de, ailenin kendisine vereceği yönlendirmelerle,

eğitimle, terbiyeyle ve motivasyonla şekillenir. Bireyden, içinde yaşadığı toplumda, sağlıklı ve sosyal bir etkileşim örüntüsüne sahip olması beklenir. Özellikle kişiler arası ilişkilerde ve etkileşimde belirli davranış örüntüleri vardır. Bu davranışlar çekingenlik, saldırganlık veya atılganlık şeklinde ortaya çıkabilmektedir.

“Çekingenlik”; bireyin duygu, inanç, düşünce gibi kendine özgü unsurları yansıtmada yetersiz olması, hakları başkaları tarafından çiğnenince buna karşı koyamaması ve kendini savunamaması olarak ifade edilir. “Saldırganlık” ise düşüncelerini ve inançlarını genellikle dürüst olmayan uygunsuz yollarla ve diğer bireylerin haklarını çiğneyerek ifade etme biçimidir. Bu iki davranış da toplumca onaylanmayan davranış biçimleridir. Bu açıdan bakıldığında çekingenlik ve saldırganlık uyumsuz davranışlar kapsamına girmektedir. İnsan ya da herhangi bir nesneyi tahrip etme, incitme ile sonuçlanan, birbiri ardına tekrarlanan saldırgan davranışlar, çocuğun çevresindeki kişilerle olan sosyal ilişkilerinde görülebilmektedir. Çeşitli saldırganlık davranışlara; tekmeleme, yumruk atma, küçültücü söz söyleme, evden kaçma, hayvanlara eziyet etme, eşyalara zarar verme gibi örnekler vermek mümkündür (Uluğtekin 1991, Başar 1996). Çağlar (1981)'a göre saldırganlık, düşmanlık, hücum etmek ve imha etmek anlamını taşımakta ve uygun şekilde yönlendirildiği takdirde saldırganlık eğilimi toplum için yapıcı bir enerji ve kuvvet kaynağına dönüştürülebilmektedir. Yörük-oğlu (1983) ise cinsel dürtü gibi hayvanda ve insanda doğuştan var olan bir dürtü olarak tanımladığı saldırganlığın, bireyin yaşamı için gerekli olduğunu savunmaktadır.

Çocuk ve suç ile ilgili literatürde, çocuğun suça itilmesi veya suç isnat edilen davranışı gerçekleştirmesi, birden fazla nedenle açıklanmıştır. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı; suça yönlendirilmiş çocukların içinde doğduğu ve yetiştiği aile yapısı, ailenin sosyo kültürel özellikleri, ebeveyn-çocuk ilişkileri, ve arkadaş ilişkileri vb. etkenleri göz önünde bulundurarak ailenin, çocuğun suça itilmesindeki rolünü genel hatlarıyla açıklamaya çalışmaktır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, çocuğun suça yönlendirilmesinde, ailenin çocuğu nasıl etkilediği konusuna ışık tutarak, onun topluma yararlı bir birey olması için gerekli ortamın yaratılmasına, çocuğa rehberliğin sunulmasına ve bu konuda ne gibi önlemlerin alınması gerektiği konularında yardımcı olacaktır. Bu temel amaç çerçevesinde çocuğu suça iten

nedenler ortaya konulmuştur. Bu sebeple bu araştırma betimsel bir araştırma türüdür.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın evreni Diyarbakır ilindeki 12-16 yaş çocuklarıdır. Diyarbakır 75.Yıl Sosyal Hizmetler Gençlik Merkezi'ne gelen suça yönlendirilmiş 12-16 yaş 50 çocuk ile, suça yönlendirilmemiş 12-16 yaş arasındaki 50 çocuk olmak üzere toplam 100 çocuk bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Diyarbakır 75.Yıl Sosyal Hizmetler Gençlik Merkezi özellikle sokakta çalışan ya da suça yönlendirilen çocukları, topluma kazandırılması konusunda beceri ve eğitim veren bir kurumdur. Diyarbakır ilindeki her semtten ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocukları, bu kurumdan eğitim, sosyal hizmet vb. destek almaktadırlar. Bu sebeple araştırmanın evreni Diyarbakır ili olarak kabul edilmiştir. Suça yönlendirilmiş yeterli sayıda kız çocuğu bulunmadığından araştırmaya kız çocukları dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Saldırganlık Ölçeği

Araştırmada kullanılan Saldırganlık Ölçeği Sears tarafından geliştirilmiş (Öner 1993), Uluğtekin tarafından 1976 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır. İlkokul ve lise düzeyi çocuklarına uygulanabilen bu saldırganlık ölçeğinin 67 maddesi ve 5 alt testi vardır. 5 alt testte 47 madde vardır, 20 madde saldırganlıkla ilgisi olmayan tampon maddelerden oluşur. Yanıt anahtarına göre bazı maddeler için 'aynen böyle düşünüyorum', bazı maddeler için ise 'hiç böyle düşünmüyorum' yanıtlarına 5 puan verilir. Tampon maddeler puanlanmaz. Ölçeğin güvenilirliği için iki-yarım test güvenilirliği Spearman Brown formülü ile hesaplanmıştır. İç tutarlılık katsayıları tüm alt testler için .15 ile .64 arasında değişmektedir. Ölçeğin geçerlilik çalışması için yapı geçerliliği yöntemi uygulanmış buna göre kız ve erkek çocukların puanları arasında cinsiyete göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Uluğtekin 1984).

Aile Değerlendirme Ölçeği

Araştırmada kullanılan Aile Değerlendirme Ölçeği Epstein, Bolwin ve Bishop tarafından geliştirilmiş (Öner 1993), Bulut tarafından Türkçe'ye uyarlan-

miştir. Ölçek 12 yaş üstü tüm bireylere uygulanabilmektedir. Ölçeğin 60 maddesi ve 7 alttesti vardır. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliği .62 ile .90 arasında değişmektedir. Yapılan yapı geçerliliğinde ise, boşanma sürecinde olan kadınlara ve normal evliliklerini sürdüren çiftlerden birine uygulanan ölçeğin, puan ortalamaları arasındaki fark t testinde, tüm alt testler için .001 ile .01 arasında anlamlı bulunmuştur (Bulut 1990).

İşlem

Araştırmada suçta yönlendirilmiş çocukların isimleri Emniyet kayıtlarından alınmış ve Diyarbakır 75.Yıl Sosyal Hizmetler Gençlik Merkezinde bulunan suçta yönlendirilmiş ve suçta yönlendirilmemiş çocuklarla yüz yüze görüşmeler yapılarak ölçme araçları ve anket uygulanmıştır.

İstatistiksel Analiz

Çalışmada elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS Windows 10.0 paketi kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde Ki kare testi kullanılmış, her iki gruptaki çocukların ölçeklerden aldıkları puanların ortalamaları karşılaştırılmıştır. Bu sebeple bu araştırmada çok değişkenli istatistiklerden biri olan Manova tekniği uygulanmış, ayrıca ikiden fazla bağımsız değişkenlerle saldırganlık ve aile ilişkileri arasındaki farkın anlamlılığı için Tek Yönlü Varyans analizi, iki değişken arasındaki ortalamalar arasındaki farkın manidarlığı için de ilişkisiz t testi kullanılmıştır (Büyüköztürk 2002).

SONUÇLAR

Araştırmadaki çocukların % 15'i 12-13 yaş, % 75'i 14-15 yaş aralığında %10'u da 16 yaşındadır. Suçta yönlendirilen çocukların yaş ortalaması 13.50, suçta yönlendirilmeyen çocukların yaş ortalamaları 14'tür. Bu çocukların % 20'si okur yazar değil, %68,8'i ilköğretim okulu 1. kademedeki terk, % 11,2'si ise ilköğretimden mezundur. Araştırmadaki çocukların %16,3'ünde madde bağımlılığı mevcutken, % 83,7'sinde madde bağımlılığı yoktur (Çocuklarda madde bağımlılığı anket sorularıyla ortaya konulmuştur). Araştırmaya alınan çocukların % 23,8'si evden kaçan, % 76,2'si ise evden kaçmayan çocuklardan oluşmaktadır. Çocukların %13'ü cezaevine girip çıkmışlar, %87'si ise cezaevine girmemişlerdir.

Suçta yönlendirilmiş çocuklarla (SY), suçta yönlendirilmemiş çocukların (K) ailelerinin demografik özellikleri ile ilgili bilgilere Tablo-1'de yer verilmiştir.

Tablo-1'de görüldüğü gibi suçta yönlendirilmiş çocuklarda (SY), suçta yönlendirilmemiş çocuklara göre (K) ebeveyn kaybı, içki, uyuşturucu kullanma ve cezaevine giren birey sayısı daha fazladır. Annebabanın eğitim düzeyleri suçta yönlendirilmemiş çocuklarda, suçta yönlendirilmiş çocuklara göre daha yüksektir.

Tablo 1: Örneklemeye Alınan Çocukların Ailelerinin Demografik Özellikleri

Çocuklar Özellik	SY		K		X ²
	N	%	N	%	
Annesi yaşıyor mu?					
Evet	35	70.0	45	90.0	76.05*
Hayır	15	30.0	5	10.0	
Baba yaşıyor mu?					
Evet	30	60.0	48	96.0	54.45*
Hayır	20	40.0	2	4.0	
Anne çalışıyor mu?					
Evet	25	50.0	30	60.0	45.49*
Hayır	25	50.0	20	40.0	
Baba çalışıyor mu?					
Evet	38	76.0	44	88.0	51.80*
Hayır	12	24.0	6	12.0	
Annenin eğitim düzeyi					
Okur-yazar değil	15	30.0	8	16.0	
İlkokul terk/mezun	14	28.0	15	30.0	12.10*
Ortaokul terk/mezun	12	24.0	15	30.0	
Lise terk/mezun	9	18.0	12	24.0	
Babanın eğitim düzeyi					
Okur-yazar değil	10	20.0	2	4.0	
İlkokul terk/mezun	18	36.0	8	16.0	19.60*
Ortaokul terk/mezun	21	42.0	25	50.0	
Lise terk/mezun	1	2.0	15	30.0	
Anne-baba alkol uyuşturucu kullanır mı?					
Evet	25	50.0	15	30.0	36.45*
Hayır	25	50.0	35	70.0	
Ailede cezaevine giren var mı?					
Evet	15	30.0	2	4.0	55.90*
Hayır	35	70.0	48	96.0	
Evden kaçmış mı?					
Evet	25	50.0	3	6.0	22.83*
Hayır	25	50.0	47	94.0	

SY: Suçta yönlendirilmiş çocuklar

K: Suçta yönlendirilmemiş çocuklar (kontrol grubu)

* p<.01

Suçta yönlendirilmiş çocuklarla (SY), suçta yönlendirilmemiş çocukların (K) saldırganlık ve aile değerlendirme ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları ile suçta yönlendirilmiş olma durumuna göre Manova sonuçlarına Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo-2'de görüldüğü gibi; Aile Değerlendirme Ölçeği ve Saldırganlık Ölçeği'nden alınan puan-

ERDOĞDU

Tablo 2: Aile Değerlendirme Ölçeği ile Saldırganlık Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Ölçekler	N	Çocuklar	\bar{X}	SS	SD	F
Aile	50	SY	112,6	12,1		
Değerlendirme	50	K	136,6	30,1	1-78	21.85*
Ölçeği	100	Toplam	124,6	25,8		
Saldırganlık	50	SY	82,5	11,7		
Ölçeği	50	K	67,6	4,9	1-78	55.25*
	100	Toplam	75,1	11,6		

SY: Suça yönlendirilmiş çocuklar

K: Suça yönlendirilmemiş çocuklar (kontrol grubu)

* p<.01

lar üzerinde yapılan Manova sonuçları, suça yönlendirilmiş çocuklarla (SY), suça yönlendirilmemiş çocukların (K) aile ilişkileri açısından farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır [Wilks Lambda(λ)= 0.512, F(2, 77)=36.69, p<.01]. Bu bulgu Aile Değerlendirme Ölçeğinden alınan puanların ve saldırganlık davranışlarının gruba bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Buna göre Aile Değerlendirme Ölçeğinden alınan puanlar, suça yönlendirilmiş çocuklarla, suça yönlendirilmemiş çocuklar açısından anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre suça yönlendirilmiş çocukların aile ilişkileri suça yönlendirilmemiş çocuklara göre daha sağlıklıdır.

Saldırganlık Ölçeği'nden alınan puanlar, suça yönlendirilmiş çocuklarla (SY), suça yönlendirilmemiş çocuklar (K) açısından da anlamlı

farklılıklar göstermektedir. Buna göre suça yönlendirilmiş çocukların saldırganlık ölçeğinden aldıkları puanlar, suça yönlendirilmemiş çocuklara göre daha yüksektir. Diğer bir anlatımla suça yönlendirilmiş çocukların saldırganlık eğilimleri, suça yönlendirilmemiş çocuklara göre daha fazladır.

Örnekleme alınan çocukların demografik özellikleri ile Aile Değerlendirme Ölçeği ve Saldırganlık Ölçeklerinden aldıkları puanların gruplara göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ile ilgili t testi sonuçlarına Tablo-3'te yer verilmiştir.

Tablo-3'te görüldüğü gibi Cezaevine giren çocuklarla cezaevine girmeyen çocukların aile ilişkilerinin karşılaştırılması amacıyla yapılan ilişkisiz t testi sonuçlarına göre, cezaevine giren çocuklar aile ilişkilerini cezaevine girmeyen çocuklara göre daha sağlıklı algılamaktadırlar. Saldırgan eğilime sahip olmakla ceza evine girip girmeme arasındaki ilişkiye bakmak için yapılan ilişkisiz t testi sonuçlarına göre de cezaevine giren çocuklar, cezaevine girmeyen çocuklara göre daha saldırgan eğilimlere sahiptirler.

Suç işlemiş ailelerden gelen çocukların aile ilişkileri, suç işlememiş ailelerden gelen çocuklara

Tablo 3: Çocukların Demografik Özellikleri ile Aile Değerlendirme Ölçeği ve Saldırganlık Ölçeği'nden Elde Edilen Puanlar

Demografik Özellikler	Aile Değerlendirme Ölçeği		Saldırganlık Ölçeği	
	\bar{X}	t	\bar{X}	t
Cezaevine giren çocuklar (N=13)	110.2		85.9	
Cezaevine girmeyen çocuklar (N=87)	126.7	1.92*	73.5	3.32**
Suç işleyen aile (N=17)	114.4		81.9	
Suç işlemeyen aile (N=83)	133.4	3.50**	69.2	5.77**
Suç işlemiş arkadaşı olan (N=38)	116.1		83.4	
Suç İşlemiş arkadaşı olmayan (N=62)	131.3	2.71**	68.5	7.30**
Evden kaçan çocuklar (N=28)	111.9		85.4	
Evden kaçmayan çocuklar (N=72)	128.6	2.54*	71.8	5.05**
Sokakta çalışan çocuklar (N=68)	112.5		81.2	
Sokakta çalışmayan çocuklar (N=32)	131.1	3.26**	71.8	3.70**

* p<.05

** p<.01

Tablo 4: Ailenin Demografik Özellikleri ile Aile Değerlendirme Ölçeği ve Saldırganlık Ölçeği'nden Elde Edilen Puanlar

Demografik Özellikler	Aile Değerlendirme Ölçeği		Saldırganlık Ölçeği	
	\bar{x}	F (SD=3-76)	\bar{x}	F (SD=3-76)
Annenin Eğitim Düzeyi				
Okur-yazar değil	112.4		83.8	
İlkokul mezunu/terk	118.6	5.99**	76.6	15.07**
Ortaokul mezunu/terk	127.6		69.0	
Lise mezunu/terk	138.8		68.2	
Babanın Eğitim Düzeyi				
Okur-yazar değil	117.0		82.3	
İlkokul mezunu/terk	118.6	.687 ^{AD}	81.1	10.92**
Ortaokul mezunu/terk	118.3		76.6	
Lise mezunu/terk	114.6		68.3	
Anne-Babanın Kavga Etme Sıklığı				
Sürekli	112.3		88.0	
Bazen	111.1	.763 ^{AD}	78.2	7.63**
Hayır (kavga etmezler)	110.2		70.7	
Evde Suç İşlediğinde				
Dayak yerim	124.6		84.6	
Cezalandırmazlar	121.7	2.820*	79.0	4.62**
Evden kovarlar	115.2		73.4	
Azarlamırım	153.8		71.9	

* p<.05

** p<.01

^{AD} Anlamlı Değil (p>.05)

göre daha sağlıklı algılanmaktadır. Suç işlemiş ailelerden gelen çocuklar, suç işlemeyen ailelerden gelen çocuklara göre daha saldırgan eğilimlere sahiptir.

Suç işleyen arkadaşlara sahip çocuklar, suç işlemeyen arkadaşlara sahip olan çocuklara göre daha saldırgan eğilimlere sahiptirler. Suç işleyen arkadaşları olan çocuklar, suç işleyen arkadaşları olmayan çocuklara göre aile ilişkilerini daha sağlıklı algılamaktadırlar.

Çocukların evden kaçıp kaçmama ile saldırganlık arasında ilişkisiz t testi sonucuna göre evden kaçan çocuklar, evden kaçmayan çocuklara göre daha saldırgan eğilimlidir. Evden kaçan çocuklar aile ilişkilerini, evden kaçmayan çocuklara göre daha sağlıklı algılamaktadırlar.

Çocukların sokakta çalışmaları ile saldırganlık arasındaki ilişkilere bakıldığında ise, sokakta çalışan çocuklar, sokakta çalışmayan çocuklara göre daha saldırgan eğilimlere sahiptirler. Çocukların sokakta çalışmaları ile aile ilişkileri arasında da anlamlı bir farklılık vardır. Sokakta çalışan çocuklar, aile ilişkilerini, sokakta çalışmayan çocuklara göre daha sağlıklı olarak algılanmaktadır.

Anne-babanın sağ olup olmaması ile Aile Değerlendirme Ölçeği ve Saldırganlık Ölçeği'nden alınan puanlar arasındaki fark anlamlı çıkmamıştır.

Örnekleme alınan çocuklarla ilgili demografik özelliklerin gruplara göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo-4'te verilmiştir.

Annenin eğitim düzeyi ile aile ilişkileri arasında tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklar tarafından aile ilişkileri daha sağlıklı algılanmaktadır.

Annenin eğitim düzeyi ile saldırganlık arasında gruplar arasındaki farklılığa göre de, annenin eğitim düzeyi düştükçe çocuklarda saldırganlık eğilimleri artmaktadır. Babanın eğitim düzeyi düştükçe çocukların saldırgan davranışlar gösterme eğilimi artmaktayken, babanın eğitim düzeyi ile çocukların aile ilişkilerini algılamaları arasında gruplara göre oluşan farklılık ise anlamlı bulunmamıştır.

Anne ve babanın çocuğun yanında sürekli tartışma ya da kavga etmeleri ile saldırgan davranışlar arasında tek yönlü varyans analizine göre gruplar arasında anlamlı farklılıklar vardır. Buna göre çok sık kavga eden ailelerin çocukları, bazen ve hayır kavga etmezler diyen çocuklara göre daha saldırgan eğilimlere sahiptirler. Araştırma bulgularına göre anne ve babanın çocukların yanında kavga etmeleri ile aile ilişkileri açısından ortaya çıkan fark gruplara göre anlamlı bulunmamıştır.

Evde suçun ve kabahatin olduğunda nasıl cezalandırılırsın sorusu ile saldırganlık davranışı arasında yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılıklar vardır. Buna göre en saldırgan davranışlara eğilimli çocuklar sırasıyla "dayak yerim" diyenler, "cezalandırmazlar" diyenler, "evden kovarlar" diyenler, "azarlanırım" diyenler şeklinde sıralanmaktadır. Çocuğa verilen ceza biçimi ile aile ilişkilerinin algılanması arasındaki farkta anlamlı bulunmuştur. Buna göre aile ilişkilerini sağlıklı algılayanlar sırayla; "azarlanırım", "dayak yerim", "cezalandırmazlar", "evden kovarlar" diyen çocuklardır.

TARTIŞMA

Kişiyi ve kişiliğe bağlı nedenlerden daha yoğun olarak çevrenin, özellikle de en belirleyici olarak ailenin, çocuğun suça yönelmesinde önemli bir etken olduğu bir çok çalışmada saptanmıştır. Aileyi "bireyin en yakın olduğu ve toplumsallaşma süreci içinde birey üzerinde en etkili olan toplumsal gurup" olarak tanımlayabiliriz. Çocuk, ilk ve en yakın çevresi olan aileden oldukça yoğun bir biçimde etkilenir. Aile ortamı fiziksel, psikolojik gereksinimlerin yanında, çocuk için vazgeçilmez olan güvenlik ve sevgi gereksinimlerini de karşılar. Bu da çocuğun suça yönelmesini engeller. Bununla birlikte anne ve babanın hem evliliğin getireceği sorumlulukları karşılayabilecek kadar olgun, hem de çocuklar için birer model olabilecek yetkinlikte olması gerekir.

Araştırmanın sonuçları, aynı yaş gruplarında yer almalarına karşın suça yönlendirilmiş çocuklarla, suça yönlendirilmemiş çocukların saldırganlık davranışları ve aile ilişkileri açısından nasıl farklılıklara yol açtığını göstermesi açısından önemlidir.

Çocuğu suça iten nedenlerden biri aile üyelerinden birinin özellikle de babanın suç işleme durumudur. Suç işleyen babanın, çocuk tarafından taklit edildiği ve bu sebeple çocuklarda saldırgan ve anti-sosyal davranışların ortaya çıktığı genel bir kabuldür (Wolfgang 1967, McCord 1991, Uluğtekin 1991). Araştırma sonuçları göstermektedir ki, aile ilişkilerinin sağlıklı algılanmasıyla çocuğun suça yönlendirilmesi arasında ilişkiler vardır. Özellikle ailede çocuğa şiddet uygulamak, aile içi ilişkilerin sağlıklı algılanması, ailede cezaevine girenlerin bulunması, aile içinde sürekli kavga olması gibi değişkenlerin saldırganlık davranışları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Aile bireylerinin çocuğa nasıl model olduğu, ailenin tutumu, çocuğun saldırgan davranışlar sergilemesine neden olabilmekte ve çocuğu suça yönlendirebilmektedir. Bu bağlamda, aile içi ilişkilerin nasıl algılandığı ile çocukların saldırgan davranışlar göstermesi arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu nedenle ailenin çocuğa baskıcı bir tutumla değil, daha demokratik, kabul edici bir tutum sergilemesi ve iyi bir model olması, çocukların daha sağlıklı davranışlar göstermesi açısından önemlidir.

Genel olarak ebeveyn kaybı, çocuğun suça yönelmesinde önemli faktörlerden biri olarak görülmesine rağmen bu araştırmada, anne babanın sağ olup olmamasıyla çocukların saldırganlık davranışları arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan tüm çocuklar aile ilişkilerini, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe daha sağlıklı algılanmaktadırlar. Babanın eğitim düzeyi ile çocukların, aile ilişkilerini sağlıklı yada sağlıklı algılamaları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Bunun en temel nedeni olarak çocuğun gelişiminde ve eğitiminde annenin babaya göre daha etkin bir rol üstlenmesini göstermek mümkündür.

Araştırma bulgularına baktığımızda da aile ilişkilerinin, çocuklar tarafından sağlıklı olarak algılanmasına bağlı olarak çocukların evden kaçtıkları ve evden kaçan çocukların da daha saldırgan davranışlara eğilimli oldukları ortaya çıkmaktadır. Saran'ın (1968) İstanbul'da suça yönlendirilmiş çocuklar üzerinde yaptığı araştırmada da, suça yönlendirilmiş çocuklardaki en sıklıkla görülen sapma davranışın evden kaçma olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmadan elde edilen en çarpıcı bulgulardan

bir tanesi, cezaevine girip çıkmış çocukların, cezaevine girmeyen çocuklara göre saldırganlık ölçeğinden aldıkları puanların daha yüksek çıkmasıdır. Diğer bir ifadeyle cezaevine giren çocukların cezaevine girmeyen çocuklara göre daha saldırgan davranışlar gösterme eğiliminde olduklarıdır. Halbuki cezaevlerinin en temel amacı bireyin tekrar topluma kazandırılması olarak düşünüldüğünde elde edilen bulgu çarpıcı bir nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda cezaevlerinin bireyleri tekrar topluma kazandırmadaki işlevlerini yerine getiremediği araştırma bulgularıyla ifade edilebilir.

Araştırma bulguları göstermektedir ki, arkadaşlık ilişkileri de çocuğun saldırgan davranışlar göstermesiyle ilişkilidir. Araştırma da suç işleyen çocuklarla arkadaşlık edinen çocukların, suç eğilim gösterdikleri ve aile içi ilişkilerin çocuk tarafından sağlıklı olarak algılanması durumunda da bu çocukların, suç işleyen çocuklarla arkadaşlık kurma eğilimlerinde oldukları görülmektedir. Bu bağlamda ana-babaların temel görevleri çocukların sevgi, ilgi, eğitim, barınma gibi ihtiyaçlarının karşılaması dışında, çocuklarının kimlerle arkadaşlık ettikleri konusunda duyarlı davranmaları gereğini de ortaya çıkarmaktadır. Özellikle aile içi ilişkiler açısından sorunlu ailelerde bu durum çocuklarının suç işlemeye yönelmesi açısından daha kritik bir durum göstermektedir. Dolayısıyla araştırma bulguları, ana babaların çocuklarının arkadaş seçimlerinde çocuğu bilgilendirici ve destekleyici olmaları yanında, dikkatli ve duyarlı olmaları konusunda da önemli mesajlar vermektedir.

Yukarıda da kısaca belirtildiği gibi çocukların kabahatli yada suçlu olduğu durumlarda ana babanın çocuğa yönelik yaklaşımı çocuğun saldırgan davranışlar göstermesiyle ilişkilidir. Araştırma bulgularına baktığımızda ana babaların çocukları suç işlediğinde onları döverek cezalandırması ya da onlara yönelik ilgisiz tavırları (bunlar olumsuz ana baba tutumlarıdır) çocukların saldırgan davranışlar göstermesiyle ilişkili bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen veriler Diyarbakır 75. Yıl Çocuk ve Gençlik Merkezi'nden elde edilmiştir. Bu merkez çocuklara çeşitli konularda beceri ve eğitim vermektedir. Türkiye'de çocuklara yönelik bu ve benzeri bir çok kurum bulunmaktadır. Bu ve benzeri kurumlar, çocuklara sadece sosyal destek ve eğitim vermekle kalmamalı, aynı zamanda ana-babalara, çocuklarını sağlıklı

yetiştirilmeleri ve eğitmeleri konusunda da rehberlik hizmetleri vermelidir.

Sokakta çalışan çocuklar, sokakta çalışmayan çocuklara göre daha saldırgan eğilimlere sahiptirler. Genel olarak araştırmanın yapıldığı Diyarbakır ilinde çocuk, özellikle de erkek çocuklar aileye ekonomik katkı sağlaması gereken bir birey olarak düşünülmekte, ailelerin ekonomik düzeylerinin düşük olmasına bağlı olarak da aileler çok sayıda çocuk sahibi olmak istemektedirler. Sokakta çalışmak çocuğun saldırgan davranışlar göstermesine neden olmaktadır (Erdoğan ve Oto 2004). Bu sebeple çocuklarını sokakta çalıştıran ailelere yönelik yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Araştırma bulgularına göre sokakta çalışan çocuklar, sokakta çalışmayan çocuklara göre aile ilişkilerini daha sağlıklı algılamaktadırlar. Sokakta çalışan çocuklar sokakta çalışmayan çocuklara göre daha çok kardeşe sahiptirler. Bunun sonucu olarak ana-babalar tüm çocuklarına aynı düzeyde ilgi, sevgi verememekte ve gelişimleri konusunda destek olamamaktadırlar. Bu nedenle sokakta çalışan çocukların aile ilişkilerini daha sağlıklı algıladıklarını belirtmek mümkündür. Dolayısıyla ana babalara, ilgilenebilecekleri, sevgi ve destek verebilecekleri kadar çocuk sahibi olmaları konusunda daha bilinçlendirici çalışmalar yapılmalıdır.

Özellikle son yıllarda ülkemizde kapkaç olayları ile gündemi meşgul eden çocukların topluma kazandırılması konusunda herkesin üzerine düşen görevler vardır. "Suçlu çocuk yoktur suçta itilmiş çocuk vardır" düşüncesinden hareketle sağlıklı bir toplumun oluşturulması açısından özellikle ailelere çok büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Çocuklar toplumun geleceğidir. Çocuğu suçta iten nedenler ortaya konularak gerekli önlemlerin alınmaması durumunda, bu problemlerin daha da artarak gelecekte sosyolojik ve psikolojik sorunlara neden olacağı açıktır. Çocuğu suçta iten nedenleri bu ve benzeri araştırmalarla ortaya koymak bu çocukları kazanmak ve onları eğitilmiş, üretken, ülke için yararlı bir birey olarak yetiştirmek açısından önemlidir.

Bu araştırmadan elde edilen veriler Diyarbakır ili ile sınırlıdır. Araştırmadan elde edilen bulguların genellenmesi bu ve benzeri çalışmaların yapılması ile mümkündür.

KAYNAKLAR

Arriaga XB (1999) *Violence in Intimate Relationship*. Sage Publications, California.

Başar F (1996) *Üvey Ebeveyne Sahip Olan ve Olmayan 10-11 Yaş Grubundaki Çocukların Saldırganlık Eğilimleri ve Kendilerini Algılama Biçimlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Büyükcöztürk Ş (2002) *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Yayıncılık, Ankara.

Bulut I (1990) *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*. Özgüzelış Matbaası, Ankara.

Çağlar D (1981) *Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi*. İkinci Basım, A.Ü. Eğitim Fak.Yayınları, 103. A.Ü. Basımevi, Ankara.

Erdoğan MY, Oto R (2004) *Sokakta Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Atılganlık ve Saldırganlık Davranışları Açısından Karşılaştırılmaları*. *Kriz Dergisi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Erol R (2005) *Suçun Tarihsel Gelişimi ve Nedenleri*. www.amigra.com.

Gençtan E (1999) *Psikodinamik Psikiatri ve Normaldışı Davranışlar*. Remzi Kitabevi, Ankara.

Gibbons DC (1970) *Delinquent Behaviour*. Prentice-Hall Inc, New Jersey.

Hancı H (1999) *Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Sosyal Bir Yara, İç Göçler Ve Çarpık Kentleşme*. www.med.ege.edu.tr.

İçli T (1992) *Türkiye'de Suçlular, Sosyal Kültürel Ve Ekonomik Özellikleri*. Bizim Büro Basımevi, Ankara.

İçli T (2004) *Kriminoloji*. Martı Yayın ve Kitapevi, Ankara.

Kızmaz Z (2002) *Bazı Sosyal Değişkenler Bağlamında Doğu Anadolu Bölgesinde Suç ve Suçluluk*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

McCord J (1991) *Family Relationship, Juvenile Delinquency and Adult Criminality*. *Criminology* 29: 397- 417.

Ohlin L, Tonry M (1958) *Family Relationship and Delinquent Behaviour*. John Wiley and Sons, New York.

Öner N (1993) *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler*. Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

Saran N (1968) *İstanbul Şehrinde Polisle İlgisi Olan Onsekiz yaşından Küçük Olan Çocukların Sosyo-Kültürel Özellikleri Hakkında Bir Araştırma*, Taç Matbaası, İstanbul.

Uluğtekin S (1984) *Çocuk Yetiştirme Yöntemleri açısından Ana-Baba Çocuk İlişkileri*. H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi 2: 21-69.

Uluğtekin S (1991) *Hükümlü Çocuklar ve Yeniden Toplum-sallaşması*. Bizim Büro Basımevi, Ankara.

Yavuzer H (1994) *Çocuk ve Suç*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yörükoğlu A (1983) *Çocuk Ruh Sağlığı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Wolfgang ME (1967) *Studies in Homicide*. Harper and Row, New York.

Zulliger H (2000) *Suçlu Çocuklar ve Çocuk Mahkemeleri*. (Çev. Kamuran Şipal), Cem Yayınevi, İstanbul.